

ERGENLİK DÖNEMİ

Riskli Davranışlar ve Psikolojik Müdahale Yöntemleri

Yazar

Özge CANOĞULLARI

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-399-166-1	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Ergenlik Dönemi Riskli Davranışlar ve Psikolojik Müdahale Yöntemleri	47518
Yazar	Baskı ve Cilt
Özge CANOĞULLARI ORCID iD:0000-0003-2867-7948 ozgecanogullari@artvin.edu.tr Artvin Çoruh Üniversitesi	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	PSY002000
	DOI
	10.37609/akya.2594

Kütüphane Kimlik Kartı
Canoğulları, Özge.

Ergenlik Dönemi Riskli Davranışlar ve Psikolojik Müdahale Yöntemleri / Özge Canoğulları .
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.
123 sayfa. : resim, tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253991661
1. Psikoloji.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Ergenlik dönemi; fiziksel, sosyal, cinsel ve ruhsal açıdan yoğun değişimlerin yaşandığı, ailelerin ve öğretmenlerin bu dönemi anlamaya çalışırken en çok zorlandıkları, çocukluktan yetişkinliğe doğru giden bir geçiş sürecidir. Bu süreçte ergenlerin artık ailesi veya diğer büyükleri ile iletişimi azalmakta ve akran gruplarının etkisi artmaktadır. Akranlarının ve diğer gelişimsel özelliklerin etkisiyle ergenlerde davranışsal değişimler ve buna bağlı olarak risk alma davranışlarında artış görülmektedir. Bu davranışlar ergene zarar verici boyutta olup ileride daha büyük sorunlara sebebiyet vermektedir. Bu yüzden ergenlerde riskli davranışların neler olduğunu, bu davranışların tetikleyicilerini bilmek ve koruyucu önlemler almak, ergenlik döneminin daha sağlıklı atlatılmasına yardımcı olacaktır.

Ergenlik döneminde riskli davranışları ve psikolojik müdahale yöntemlerini inceleyen bu kitapta ilk olarak ergenlik dönemi ve gelişimsel krizler konusunda bilgi verilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde ergenlikte en çok görülen riskli davranışlar, bu davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan diğer riskli durumlar, koruyucu ve önleyici müdahale yöntemleri konusu anlatılmıştır. Kitabın üçüncü bölümünde ergenlerle psikolojik danışma yapılırken kullanılan stratejiler anlatılmıştır. Kitabın dördüncü bölümünde riskli davranışlar gösteren ergenlerle çalışırken psikolojik danışmanlık konusunda dikkat edilebilecek ilkeler ve kazandırılacak becerilere yer verilmiştir. Kitabın beşinci ve altıncı bölümünde riskli davranışlardan biri olan saldırganlık ile mücadele etmede davranışçı yaklaşımlar ile Düşünsel Duygulanımcı Davranış Terapisinin kullandığı teknikler anlatılmıştır.

Ergenlik dönemi konusunda yazılan birçok kitaptan farklı olarak bu kitapta riskli davranışlar, müdahale yöntemleri ve ergenlik döneminde psikolojik danışma tekniklerinin neler olduğu anlatılmıştır. Kitabın psikolojik danışman adayı öğrencilere, alanda çalışan psikolojik danışmanlara ve psikologlara yardımcı bir kaynak olacağını düşünüyorum. Keyifli okumalar dilerim.

Özge CANOĞULLARI

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

ERGENLİK VE ERGENLİKTE GELİŞİMSEL KRİZLER..... 1

1.1. Ergenlik..... 1

1.2. Ergenlerde Gelişimsel Krizler..... 2

BÖLÜM 2

ERGENLİKTE RİSKLİ DAVRANIŞLAR 13

2.1. Risk Alma Davranışlarını Açıklayan Kuramlar..... 14

2.2. Ergenlerde Madde Kullanımı..... 22

2.3. Ergenlerde Davranışsal Bağımlılıklar..... 26

2.4. Ergenlerde Riskli Cinsel Davranışlar 39

2.5. Ergenlerde İntihar Eğilimi..... 41

2.6. Ergenlerde Suç, Şiddet ve Saldırganlık..... 45

2.7. Riskli Davranışlara Yönelik Önleyici Çalışmalar ve Psikoeğitim Programları..... 50

2.8. Riskli Davranış Sergileyen Ergenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve İhtiyaçları 58

BÖLÜM 3

ERGENLERLE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE TERAPİ61

3.1. Ergenlerle Danışmada Sembolik Stratejiler..... 65

3.2. Ergenlerle Danışmada Yaratıcı Stratejiler 71

3.3. Ergenlerle Danışmada Davranışçı ve Bilişsel Davranışçı Stratejiler 78

BÖLÜM 4

RİSKLİ DAVRANIŞLAR GÖSTEREN ERGENLERLE PSİKOLOJİK DANIŞMA85

4.1. Müdahalede Temel İlkeler..... 85

4.2. Psikososyal Beceri Kazandırma 86

BÖLÜM 5

SALDIRGAN DAVRANIŞLARA MÜDAHALEDE DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM.....93

5.1. Suçlu Davranışlara ve Saldırganlığa Davranışçı Bakış Açısı 93

5.2. Öfke Yönetim Teknikleri..... 94

BÖLÜM 6

**SALDIRGAN DAVRANIŞLARA MÜDAHALEDE DÜŞÜNSEL DUYGULANIMCI
DAVRANIŞ TERAPİSİ..... 101**

6.1. Düşünsel Duygulanımcı Davranış Terapisinin Öfke ve
Saldırganlığa Bakış Açısı101

6.2. Öfke Yönetimde Bilişsel, Duygusal ve Davranışsal Teknikler102

KAYNAKLAR 110

KAYNAKLAR

- Aber, J., Brooks-Gunn, J., & Maynard, R. (1995). The effects of welfare reform on teenage parents and their children. *Future of Children*, 5, 53–71.
- Ada, S. ve Tatlı, H. (2012). *Akıllı telefon kullanımını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2021). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*. 08.04.2023 tarihinde <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cte-istatistikleri-bulteni29092022032841> sitesinden erişilmiştir.
- Agrawal, A., Chhatre, A. & Hardin, R. (2008). Changing governance of the world's forests. *Science Magazine*, 320 (5882), 1460–1462.
- Akten, E. ve Noyan, C. O. (2019). Yeme eylemi; fizyolojik bir ihtiyaç mı? Psikolojik bir davranış mı? Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ile yeme bağımlılığı ilişkisi. *Kıbrıs Türk Psikiyatrisi ve Psikoloji Dergisi*, 1(Özel Sayı 1), 30-32.
- Alikaşifoğlu, M. (2005). Madde kullanımı, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *İ.Ü: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 43, 73–83.
- Alikaşifoğlu, M. (2008). Ergenlikte davranışsal sorunlar. *İ.Ü: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 63, 55–59.
- Alikaşifoğlu, M. ve Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Türk Pediatri Arşivi*, 44, 1–6.
- Allen, J. P., Marsh P., McFarland, C., McElhaney, K. B., Land, D. J., Jodl, K. M., & Peck, S. (2002). Attachment and autonomy as predictors of the development of social skills and delinquency during midadolescence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70 (1), 56–66.
- Altınay, D. (2003). *Psikodrama grup terapisi el kitabı: Yaşama dair her şey*. (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Reviews Psychology*, 53, 27–51.
- Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental Review*, 12, 339–373.
- Arnett, J. J. (1996). Sensation seeking, aggressiveness, and adolescent reckless behavior. *Personality and Individual Differences*, 20(6), 693–702.
- Arnett, J. J. (1998). Risk behavior and family role transitions during the twenties. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(3), 301–320.
- Arnold, C. M. (2011). *Adolescent risky behavior, spirituality, and coping*. Doctoral Dissertation, London, Regent University.
- Ary, D. V., Duncan, T. E., Biglan, A., Metzler, C. W., & Noel, J. W. (1999). Development of adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27(2), 141-150.
- Ash, P., Gersh, R. J., & Billick, S. B. (2003). *Forensic aspects of suicide and homicide in children and adolescents*. In R. Rosner (Ed.), *Principles and practice of forensic psychiatry* (pp. 407–418). London: Arnold.
- Aslan, S. ve Aylaz, R. (2014). Akademisyenlerin internet bağımlılık düzeyleri ve buna bağlı oluşabilecek sağlık sorunlarının değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 14-19.
- Atay, İ. M. ve Kerimoğlu, E. (2003). Ergenlerde intihar davranışı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10(3), 128-136.
- Aydın, B. (2012). Tıbbi sanat terapisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1),69-83
- Aydoğdu, A., Yıldırım, N. K., Özkan, M. ve Özkan, S. (2012). Gelişimsel ve durumsal krize müdahale: olgu sunumu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 92-97.
- Avcı, Ö. H. ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157–168.

- Barbe, R. P., Bridge, J., Birmaher, B., Kolko, D., & Brent, D. A. (2004). Suicidality and its relationship to treatment outcome in depressed adolescents. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 34(1), 44-55.
- Beard, K., & Wolf, E.M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology ve Behavior*, 4(3), 377-383.
- Belek, İ. (1999). Genel Sağlık Anketi ile ölçülen ruhsal sorunlar ve sosyodemografik eşitsizlikler: Antalya'da bir alan araştırması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(3), 163-172.
- Black, D. W. (2007). A review of compulsive buying disorder. *World Psychiatry*, 6(1), 14-18.
- Black, D. W., & Kuzma, J. M. (2006). Compulsive shopping: When spending begins to consume the consumer. *Current Psychiatry*, 5(7), 28-40.
- Bramer, L. M., & MacDonald, G. (2003). *The helping relationship: Process and skills* (8th ed.). Allyn & Bacon.
- Brent, D. A., Kolko, D. J., Birmaher, B., Baugher, M., & Bridge, J. (1999). A clinical trial for adolescent depression: Predictors of additional treatment in the acute and follow-up phases of the trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(3), 263-270.
- Brent, D. A., Holder, D., Kolko, D., Birmaher, B., Baugher, M., Roth, C., Iyengar, S., & Johnson, B. A. (1997). A clinical psychotherapy trial for adolescent depression comparing cognitive, family, and supportive therapy. *Archives of General Psychiatry*, 54, 877-885.
- Brewster, K. L. (1994). Race differences in sexual activity among adolescent women: The role of neighborhood characteristics. *American Sociological Review*, 59(3), 408-424.
- Broderick, P. C., & Jennings, P. A. (2012). Mindfulness for adolescents: A promising approach to supporting emotion regulation and preventing risky behavior. *New Directions For Youth Development*, 136, 111-126.
- Booth, A., Johnson, D. R., Granger, D. A., Crouter, A. C., & McHale, S. (2003). Testosterone and child and adolescent adjustment: The moderating role of parentchild relationships. *Developmental Psychology*, 59(1), 85-98.
- Canat, S., Uçan, Ö. ve Yazar, H. (2009). Kriz yaşantısı olarak ergenlik dönemi ve ergenlik döneminde kriz yaşantısı. *Kriz Dergisi*, 17(3), 1-8.
- Canoğulları, Ö. ve Cenkseven Önder, F. (2020a). *Ergenlerde problemlili internet kullanımıyla başa çıkma psikoeğitim kitabı*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Canoğulları, Ö. ve Cenkseven Önder, F. (2020b). Ergenlerde internet bağımlılığını önlemeye yönelik psikoeğitim programının etkisi. A. Doğanay & O. Kutlu (Ed.) *Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları 2* içinde (ss. 71-89). Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Canoğulları, Ö. (2022). Çocuklarda ve ergenlerde internet bağımlılığını anlamak ve önlemek. S. Aslan (Ed.). *Önleyici Rehberlik* içinde (ss. 259-290). Ankara: Nobel Yayınevi
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computer in Human Behavior*, 18, 553-575.
- Cassidy, J., Kirsh, S. J., Scolton, K. L., & Parke, R. D. (1996). Attachment and representations of peer relationships. *Developmental Psychology*, 32(5), 892.
- Cenkseven Önder, F. ve Yılmaz, Y. (2012). Orta öğretim öğrencilerinde görülen kuraldışı davranışları yordamada yaşam doyumu ve anne-baba stillerinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1377-1348.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *Youth risk behavior survey: Data summary & trends report 2009-2019*. 08.03.2023 tarihinde <https://www.cdc.gov/healthyyouth/data/yrbs/pdf/YRBSDataSummaryTrendsReport2019-508.pdf> adresinden erişildi.
- Ceyhan, A. A. (2011). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemlili internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 59-77.

- Chandra-Mouli, V., Camacho, A. V., & Michaud, P. A. (2013). WHO guidelines on preventing early pregnancy and poor reproductive outcomes among adolescents in developing countries. *Journal of Adolescent Health, 52*, 517-522.
- Cloninger, R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants. *Archives General Psychiatry, 44* (6), 573-588.
- Collishaw, S., Maughan, B., Goodman, R., & Pickles, A. (2004). Time trends in adolescent mental health. *Journal of Child Psychology and psychiatry, 45*(8), 1350-1362.
- Cooper, M. L. (2002). Alcohol use and risky sexual behavior among college students and youth: Evaluating the evidence. *Journal Of Studies On Alcohol, 14*, 101-117.
- Çelebi, E. (2017). Diyalektik davranış terapisi. E. Köroğlu ve H. Türkçapar (Ed.), *Psikoterapi yöntemleri: Kuramlar ve uygulama*. HYB.
- Çivitçi, S. (2008). Ergenlik dönemindeki gençlerin satın alma davranışları. *Vocational Education, 3*(2), 192-203.
- Daş, C. (2009). *Gestalt terapi*. (2. Baskı). Ankara: HYB Basın Yayın.
- Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model for pathological internet use (PIU). *Computers in Human Behavior, 17*(2), 187-195.
- Dayılar Candan, H. ve Küçük, L. (2019). Lise öğrencilerinde yeme bağımlılığı ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 10*(1), 12-19.
- Daysal, B. (2019). *Alaca ilçe merkezindeki lise öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ve psikosozyal faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Çorum.
- De Micheli, D., Andrade, A. L. M., & Galduróz, J. C. (2020). Limitations of DSM-5 diagnostic criteria for substance use disorder in adolescents: What have we learned after using these criteria for several years? *Brazilian Journal of Psychiatry, 43*, 349-350.
- Dryfoos, J. G. (1991). Preventing high-risk behavior. *American Journal of Public Health, 81*(2), 157-158.
- Durkee, T., Kaess, M., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Floderus, B., ... & Wasserman, D. (2012). Prevalence of pathological internet use among adolescents in Europe: Demographic and social factors. *Addiction, 107*, 2210-2222.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. (F. Akkoyun, Çev.) Ankara: Form Ofset.
- Eker, S. (2012). Alfred Adler'in Kişilik Kuramının demokrasi düşüncesi açısından önemi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(22), 157-180.
- Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., ve Yüksel, R. (2020). Ergenlerde çağın hastalığı: Teknoloji bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 29*(1), 51-64.
- Ercan, G. (2005). Puberte fizyolojisi. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, 43*, 9-16.
- Eskin, M. (2000). Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 3*, 228-234.
- Eskin, M., Ertekin, K., Hacer, H. ve Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi, 19*(4), 382-389.
- Essau, C. A., Conradt, J., & Petermann, F. (2000). Frequency, comorbidity, and psychosocial impairment of anxiety disorders in German adolescents. *Journal of Anxiety Disorders, 14*(3), 263-279.
- Fein, G., & Chang, M. (2008). Smaller feedback ERN amplitudes during the BART are associated with a greater family history density of alcohol problems in treatment naïve alcoholics. *Drug and Alcohol Dependence, 92*(1), 141-148.
- Feindler, E. L., & Kalfus, G. R. (1990). *Adolescent behavior therapy handbook*. New York: Springer Publishing Company.
- Fidan, H. (2016). Mobil bağımlılık ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 3*, 433-469.

- Flay, B. R., Graumlich, S., Segawa, E., Burns, J. L., & Holliday, M. Y. (2004). Effects of 2 prevention programs on high-risk behaviors among African American youth: A randomized trial. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 158(4), 377-384.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (1989). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Funk, J. B., Buchman, D. D., Jenks, J., & Bechtoldt, H. (2003). Playing violent video games, desensitization, and moral evaluation in children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(4), 413-436.
- Furby, L., & Beyth-Marom, R. (1992). Risk taking in adolescence: A decision-making perspective. *Developmental Review*, 12(1), 1-44.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi* (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Yayıncılık.
- Gatta, M., Gallo, C., & Vianello, M. (2014). Art therapy groups for adolescents with personality disorders. *Arts Psychother*, 41(1), 1-6.
- Geldard, K. & Geldard, D. (2010). *Counselling adolescents: The proactive approach for young people*. London: SAGE Publications.
- Geldard, K. & Geldard, D. (2013). *Ergenler ve gençlerle psikolojik danışma: Proaktif yaklaşım* (Çev. M. Pişkin). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gençtanırım, D. (2015). Ergen intiharlarının önlenmesi: Ekolojik bakış açısı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 151-164.
- Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2014). Riskli davranışlar ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *International Journal of Social Science*, 25(1), 125-138.
- Gençtanırım Kurt, D., Zorbaz, O., Demirtaş Zorbaz, S., Ulaş Kılıç, Ö., Avcı, D., Kula, S. S. ve Gürten, E. (2021). Riskli davranışların önlenmesi: Okul psikolojik danışmanlarına yönelik bir program. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 816-859.
- Greenfield, B., Henry, M., Weiss, M., Tse, S. M., Guile, J. M., Dougherty, G., ... & Harnden, B. (2008). Previously suicidal adolescents: predictors of six-month outcome. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 17(4), 197.
- Gold, M. S., Graham, N. A., Cocores, J. A., & Nixon, S. J. (2009). Food addiction? *Journal of Addiction Medicine*, 3(1), 42-45.
- Goldston, D. B., Daniel, S. S., Reboussin, B. A., Reboussin, D. M., Kelley, A. E., & Frazier, P. H. (1998). Psychiatric diagnoses of previous suicide attempters, first-time attempters, and repeat attempters on an adolescent inpatient psychiatry unit. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 37(9), 924-932.
- Gordis, E., Tabakoff, B., Goldman, D., & Berg, K. (1990). Finding the gene(s) for alcoholism. *Journal of the American Medical Association*, 263, 2094-2095.
- Gould, M. S., Fisher, P., Parides, M., Flory, M., & Shaffer, D. (1996). Psychosocial risk factors of child and adolescent completed suicide. *Archives of General Psychiatry*, 53, 1155-1162.
- Guzman, M. R. & Pohlmeier, L. A. (2007). *High-risk behaviors in youth*. 02.03.2023 tarihinde <http://www.ianrpubs.unl.edu/pages/publicationD.jsp?publicationId=786> adresinden erişildi.
- Günay, O., Öncel, Ü. N., Erdoğan, Ü., Güneri, E., Tendoğan, M., Uğur, A. ve Başaran, O. U. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinde durumluk ve sürekli anksiyete düzeyini etkileyen faktörler. *Sağlık Bildirimleri Dergisi*, 17(2), 77-85.
- Güney, N.(2007). *Ergenlerde risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, sed ve cinsiyet açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hackney, H., & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik yardım el kitabı*. (T. Ergene ve S.S. Aydemir, Çev.). Ankara: Metis Yayıncılık
- Haran, S. (2004). Ergenlerde gelişimsel kriz üzerine bir klinik örnek. *Kriz Dergisi*, 12 (1), 47-53

- Hedegaard, H., Curtin, S.C., & Warner, M. (2021). Suicide mortality in the United States, 1999–2019. *NCHS Data Brief*, 398, 1–8.
- Heron, M.P. (2019). Deaths: Leading causes for 2017. *National Vital Statistics Reports*, 68, 1–77.
- Hirschy, A. J., & Morris, J. R. (2002). Individual differences in attributional style: The relational influence of self-efficacy, self-esteem, and sex role identity. *Personality and Individual Differences*, 32(2), 183-196.
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal psikoloji* (İ. Yıldız ve A. Gelmez, Çev.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Hogan, D., & Kitagawa, E. (1985). The impact of social status, family structure, and neighborhood on the fertility of Black adolescents. *American Journal of Sociology*, 90 (4), 825–855.
- Husain, S. A. (1990). Current perspective on the role of psychosocial factors in adolescent suicide. *Psychiatric Annals*, 20(3), 122-127.
- Igra, V., & Irwin Jr, C. E. (1996). Theories of adolescent risk-taking behavior. In *Handbook of adolescent health risk behavior* (pp. 35-51). Boston, MA: Springer US.
- Irmak, A. Y. ve Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.
- Jessor, R. (1987). Problem-behavior theory, psychosocial development and adolescent problem drinking. *British Journal of Addiction*, 82, 435–446.
- Jessor, R., Turbin, M. S., Costa, F. M., Dong, Q., Zhang, H., & Wang, C. (2003). Adolescent Problem Behavior in China and the United States: A Cross- National Study of Psychosocial Protective Factors. *Journal of Research on Adolescence*, 13 (3), 329–360.
- Jakubowski-Spector, P. (1973). Facilitating the growth of women through assertive training. *The Counseling Psychologist*, 4(1), 75-86.
- Kalmus, V., Blinka, L., & Olafsson, K. (2015). Does it matter what mama says: Evaluating the role of parental mediation in European adolescents' excessive Internet use. *Children & Society*, 29(2), 122-133.
- Karaman, N. G. (2013). Investigation of motives for adolescent risk taking in terms of egocentrism, peer pressure, ses and gender. *Elementary Education Online*, 12(2), 445–460.
- Kardefelt-Winther, D., Heeren, A., Schimmenti, A., Van Rooij, A., Maurage, P., Carras, M., ... & Billieux, J. (2017). How can we conceptualize behavioural addiction without pathologizing common behaviours? *Addiction*, 112(10), 1709-1715.
- Kegeles S. M., Adler N. E., & Irwin C. E. (1988). Sexually active adolescents and condoms: changes over one year in knowledge, attitudes and use. *Am J Public Health*, 78(4), 460-461.
- Kendall, P. (2006). *Child and adolescent therapy: Cognitive-Behavioral procedures*. New York: The Guilford Press.
- Keskin, A. D. ve Aral, N. (2021). Oyun bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Bağımlılık Dergisi*, 22(3), 327-339.
- Kessler, R.C., Avenevoli, S., & Merikangas, K. R. (2001). Mood disorders in children and adolescents: an epidemiologic perspective. *Biological Psychiatry*, 49,1002-1014.
- Kıran Esen, B. (2003). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 79–85.
- King, K. A. (2001). Developing a comprehensive school suicide prevention program. *Journal of School Health*, 71(4), 132-137.
- King, C. A., Hill, E. M., Naylor, M., Evans, T., & Shain, B. (1993). Alcohol consumption in relation to other predictors of suicidality among adolescent inpatient girls. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(1), 82-88.
- Kim, Y. H. (2003). Correlation of mental health problems with psychological constructs in adolescence: final results from a 2-year study. *International Journal of Nursing Studies*, 40, 115-124.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.

- Koçak, F. (2022). *Sosyal medya bağımlılığından kurtulmak*. 11.03.2023 tarihinde <https://www.yasantipsikoloji.com/kisisel-gelisim/sosyal-medya-bagimlilikindan-kurtulmak> adresinden erişildi.
- Kökdemir, H. (2004). Öfke ve öfke kontrolü. *Pivolka*, 3(12), 7-10.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction a review of the psychological literature. *International of Journal Environmenta Research and Public Health*, 8, 3528-3552
- Kuşlvan, M. (2021). İntihar davranışlarını önleme ve azaltmada diyalektik davranış terapisi: Güncel bir gözden geçirme. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(29), 467-484.
- Kurt, İ. E. ve Güçray, S. S. (2016). Ergenlerle psikolojik danışma: Bir gözden geçirme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 269-282.
- Kurtuncu, M., Uzun, M., & Ayoğlu, F. N. (2015). Ergen eğitim programının riskli sağlık davranışları ve sağlık algısına etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5, 187-95. doi: 10.5961/jhes.2015.121.
- Lewinsohn, P. M., Rohde, P., & Seeley, J. R. (1996). Adolescent suicidal ideation and attempts: Prevalence, risk factors, and clinical implications. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 3(1), 25.
- Liu, Q. X., Fang, X.Y, Deng, L.Y., & Zhang, J.T. (2012). Parent-adolescent communication, parental Internet use and Internet-specific norms and pathological Internet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28, 1269-1275.
- Lock, J., & Steiner, H. (1999). Gay, lesbian, and bisexual youth risks for emotional, physical, and social problems: results from a community-based survey. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(3), 297-304.
- Mäkikyrö, T. H., Hakko, H. H., Timonen, M. J., Lappalainen, J. A., Ilomäki, R. S., Marttunen, M. J., ... & Räsänen, P. K. (2004). Smoking and suicidality among adolescent psychiatric patients. *Journal of Adolescent Health*, 34(3), 250-253.
- McElroy, S. L., Keck, P. E., Pope, H. G., Smith, J. M., & Strakowski, S. M. (1994). Compulsive buying: a report of 20 cases. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 55, 242-248.
- Merriam-Webster. (2021). *Social media*. 11.03.2023 tarihinde <https://www.merriam-webster.com/dictionary/social%20media> adresinden erişildi.
- Miller, J. D. Lynam, D., Zimmerman, R. S. Logan, T.K., Leukefeld, C., & Clayton, R. (2004). The utility of the Five Factor Model in understanding risky sexual behavior. *Personality and Individual Differences*, 36, 1611-1626.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2009). *Motivasyonel görüşme: İnsanları değişime hazırlamak*. (F. Karadağ, K. Ögel ve E. Tezcan, Çev.). Ankara: HBS Basım Yayın.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13- 29.
- Murali, V., Ray, R., & Shaffiullha, M. (2012). Shopping addiction. *Advances in psychiatric treatment*, 18(4), 263-269. doi: 10.1192/apt.bp.109.007880.
- Neisser, U. (1988). Five kinds of self-knowledge. *Philosophical Psychology*, 1(1), 35-59.
- Okumuş, V. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (33), 357 - 368.
- Oral, N. ve Şahin, N. H. (2008). Yeme tutum bozukluğunun kişilerarası şemalar, bağlanma, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 37.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Yılmaztekin Eke, C. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği.
- Ögel, K. (2007). *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler: Alanda çalışanlar için bilgiler*. İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği.
- Öner, U. (2004). *İlköğretimde rehberlik: Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi* (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Özakkaş, T. (2004). *Bütüncül psikoterapi*. Litera Yayıncılık.
- Özbek, A. ve Leutz, G. (2011). *Psikodrama: Grup psikoterapisinde sahnesel etkileşim*. (3. Baskı). Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü Yayınları No:1.
- Özçata (2009). *Ergenlerde sosyal ve duygusal yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevleri*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Özmen, M. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı düzeyinin yordanması*. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Özsungur, B. (2010). Cinsel kimlik gelişimi ve cinsel kimlik bozukluğunda psikososyal değişkenler: Gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174
- Pelchat, M. L. (2009). Food addiction in humans. *The Journal of nutrition*, 139(3), 620-622.
- Petry, N. M., Rehbein, F., Gentile, D. A., Lemmens, J. S., Rumpf, H. J., Mößle, T., ... & O'Brien, C. P. (2014). An international consensus for assessing internet gaming disorder using the new DSM-5 approach. *Addiction*, 109(9), 1399-1406.
- Piaget, J. (1972). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human Development*, 15(1), 1-12.
- Pfeffer, C. R. (2002). Suicidal behavior in children and adolescents: Causes and management. *Child and Adolescent Psychiatry-A Comprehensive Textbook*, 796-805.
- Prout, H. T., & Brown, T. D. (1999). *Counseling and psychotherapy with children and adolescents: Theory and practice for school and clinical settings*. Canada: John Wiley & Sons.
- Pressley, M., & McCormick, C. (2007). *Child and adolescent development for educators*. London: The Guilford Press.
- Richey, L. (2005). The relationship between risk-taking and adolescent pubertal status. 05.03.2023 tarihinde http://people.westminstercollege.edu/staff/mjhinsdale/Research_Journal_1/laura_paper.pdf adresinden erişildi.
- Resnick, M. D., Bearman, P. S., Blum, R. W., Bauman, K. E., Harris, K. M., Jones, J., ... & Udry, J. R. (1997). Protecting adolescents from harm: Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *Jama*, 278(10), 823-832.
- Roberti, J. W. (2004). A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. *Journal of Research in Personality*, 38, 256-279.
- Robinson, E., H., Rotter, J., S., Robinson, S., L., Fey, M., A. & Vogel, J., E. (2003). *Fears, stress and trauma: Helping children cope*. Counseling and Student Services Clearinghouse, University of North Carolina at Greensboro, 201 Ferguson Building, PO Box 26170, Greensboro, NC 27402-6171.
- Rosenblitt, J. C., Soler, H., Johnson, S. E., & Quadagno, D. M. (2001). Sensation seeking and hormones in men and women: Exploring the link. *Hormones and behavior*, 40(3), 396-402.
- Russell, S. T., & Toomey, R. B. (2012). Men's sexual orientation and suicide: Evidence for U.S. adolescent-specific risk. *Social Science & Medicine*, 74, 523-529.
- Sales, J. M., & Irwin, C. E. (2013). A biopsychosocial perspective of adolescent health and disease. *Handbook of Adolescent Health Psychology*, 13-29. doi: 10.1007/978-1-4614-6633-8_2.
- Sarıkaya, N. ve Barutçu, M. T. (2016). 11-14 yaş arası ilk dönem çocuk ergen tüketicilerin alışveriş davranışlarında ünlü kişi etkisi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 9(17), 43-64.
- Sayar, M. K., Öztürk, M., & Acar, B. (2000). Aşırı dozda ilaç alımıyla intihar girişiminde bulunan ergenlerde psikolojik etkenler. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 10(3), 133-138.
- Semerci, Z. B. (2007). *Ergen ruh sağlığı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3), 137-141.
- Shaffer, D., Gould, M. S., Brasic, J., Ambrosini, P., Fisher, P., Bird, H., & Aluwahlia, S. (1983). A children's global assessment scale (CGAS). *Archives of General psychiatry*, 40(11), 1228-1231.
- Shaffer, D., & Gutstein, J. (2002). Suicide and attempted suicide In: Rutter M, Taylor E. *Child and adolescent psychiatry: Modern approaches (4th ed)*. Oxford: Blackwell Scientific.

- Shek, D.T.L. (2013). Sexual behavior and intention to engage in sexual behavior in junior secondary school students in Hong Kong. *J Pediatr Adolesc Gynecol*, 26, 33–41.
- Shetgiri, R., Lee, S. C., Tillitski, J., Wilson, C., & Flores, G. (2015). Why adolescents fight: A qualitative study of youth perspectives on fighting and its prevention. *Academic Pediatrics*, 15(1), 103–110.
- Steinberg, L. (2004). Risk-taking in adolescence: What changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, 51–58.
- Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: New perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 55–59.
- Studer, J., R. (2005). *The professional school counselor an advocate for students*. USA: Thomson Brooks/Cole.
- Şahbaz, H. (2002). Coğrafi bir bakış açısıyla 2002-2019 döneminde Türkiye'deki intiharlar. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 64-103.
- Taşkın, E. O., Yüksel, E. G. ve Özmen, E. (2009). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinde ayrılma bireyleşme özellikleri ve depresyon ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 174-180.
- Terzian, M. A., Andrews, K. M., & Moore, K. A. (2011). Preventing multiple risky behaviors among adolescents: Seven strategies. *Child Trends*, 24, 1-12.
- Tornello, S. L., Riskind, R. G., & Patterson, C. J. (2014). Sexual orientation and sexual and reproductive health among adolescent young women in the United States. *Journal of Adolescent Health*, 54(2), 160-168.
- Tucker Halpern, C., Campbell, B., Agnew, C.R., Thompson, V. & Udry, J. R. Associations between stress reactivity and sexual and nonsexual risk taking in young adult human males. *Hormones and Behavior*, 42 (4), 387–398.
- TÜİK (2013). *Dünya Nüfus Günü*. 07.03.2023 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13663> adresinden erişildi.
- TÜİK (2013). *İstatistiklerle gençlik*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2022). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*. 11.03.2023 tarihinde [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) adresinden erişildi.
- Turel, O., Brevers, D., & Bechara, A. (2018). Time distortion when users at-risk for social media addiction engage in non-social media tasks. *Journal of psychiatric research*, 97, 84-88.
- Wallace, M. A. (2008). Assessment of sexual health in older adults. *AJN The American Journal of Nursing*, 108(7), 52-60.
- Wilde, J. (1992). *Rational counseling with school-aged populations: A practical guide*. United State of America: Accelerated Development.
- Wilde, J. (1996). *Treating anger, anxiety and depression in children and adolescents: A Cognitive-Behavioral perspective*. Washington: Accelerated Development.
- Woods, E. R., Lin, Y. G., Middleman, A., Beckford, P., Chase, L., & DuRant, R. H. (1997). The associations of suicide attempts in adolescents. *Pediatrics*, 99(6), 791-796.
- Yalaki, Z., Çakır, İ., Taşar, M. A., Yalçın, N., & Bilge, Y. D. (2012). Anne ve ergenlerdeki depresif belirtilerin ergen intiharları ile ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 39(3),350-358.
- Yalom, I. (2008). *Ergen terapisi*. İstanbul: Prestij Yayınları.
- Yayman, E. (2019). *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenme*. Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2008). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, M. (2007). *Şiddete başvuran ve başvurmayan ergenlerin yalnızlık düzeyleri ve akran baskısı düzeyleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldız, E. Ç. ve Sümer, Z. H. (2010). Saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 161-173
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Zara, A. (2011). Krizler ve travmalar. A. Zara (Ed.) *Yaşadıkça psikolojik sorunlar ve başa çıkma yolları* içinde (ss. 91-121.). İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.